

Naujienu Antroji Dalis

Nr. 882

CHICAGOS LIETUVIŲ LITERATŪROS DRAUGIJOS LEIDINYS

XXIII METAI

VLADAS PAUZA

ZUZANA ARLAUSKAITĖ - MIKŠIENĖ 60 METŲ VAIDYBINĖJE VEIKLOJE

Didžiai gerbtini asmenys, kurie savo gyvenimu ir kūryba turtina Lietuvos kultūrinį, švietimo, meninį ir auklėjimo lobyną. Viena tokių asmenybių yra aktorė, mokytoja ir kultūrininkė Zuzana Arlauskaitė - Mikšienė, Lietuvos teatro pirmūnė ir puoselėtoja. Pasižyminti jautrumu ir judrumu, energingumu ir veiklumu. Niekad nepavargstanti.

Zuzana Arlauskaitė gimė ir augo Šiauliuose, kur baigė keturias klases. Mokytojos cenzą įsigijo Rygoje. Brandos atestatą — Petrograde. Turėdama didelius gabumus vaidinti, anksti įsijungė teatralinėje veikloje. Pirmuosius vaidybinės veiklos žingsnius pradėjo šiauliu "Varpo" draugijoje, kur buvo teatro sekcijos narė ir knygyno tvarkytoja. Vėliau Rygoje — "Giedros" teatro sekcijos dalyvė. Pradėjo vaidinti 1907 m., Rygoje, režisuojant Stanislovai Jakševičiūtei - Venclauskienei Sofijos Kymantaitės - Čiurlionienės "Audra Giedroje", 3-jų veiksmų komediją. 1908 m., režisuojant G. Landsbergiui, vaidino "Blindos" pastatyme. Taip pat buvo "Žvaigždės" lietuvių vaidintoja ir mokytoja. 1912 m. persikėlus Petrogradan, Vasvilius saloje mokė lietuvių vaikus. Aktyviai reikėsi labdarybės ir šelpimo veikloje.

Pirmomis Lietuvos Nepriklausomybės dienomis skuba Vilniun, kur aktyviai dirbo Lietuvos Teatro kūrime ir populiarinime. Vaidino žymesnių režisorių priežiūroje: K. Glinskio, G. Landsbergio, L. Jakavi-

čiaus, S. Venclauskienės ir kitų. Pasižymėjo drausmingumu, paklusnumu, punktualumu ir atydumu. Niekados savęs ir savo gabumų nepervertdama.

Lenkams pagrobus Vilnių, dramatos teatro organizavimo pačiame įkarštyje, su širdgėla palieka sostinę. Apsigyveno Kaune ir ligi 1931 m. dirbo Lietuvos Valstybiniame Teatre, vaidindama daug kartų įvairiuose pastatymuose. Būdama pensijoje dar vaidino: O. Rymaitės, V. Bičiūno ir kitur.

Skandžiai ir jautriai pergyveno pirmąją bolševikų okupaciją. Raudoniesiems antrą kartą veržiantis Lietuvon, vengdama šiurpulingų pergyvenimų ir ištrėmimo Sibiran, palieka gimtąjį kraštą ir apsigyvena vakarų Vokietijoje. Ingolštate, bolševikų politrukams siaučiant pabėgėlių stovyklose, pergyveno nemaža baimingų dienų. Niekas nebuvo tikras savo likimu ir rytojumi, nes kiekvienu momentu galėjo būti atiduotas raudonajam "tėvui" — Stalinui...

Praėjus siaubo audrai, norėdama išvargusiems saviesiems duoti nors mažą pragiedrulį giedresnio gyvenimo, pati viena suorganizuoja vaidintojų vienetą. Daug suvaidino ne tik vietas, bet ir kaimyninėse lietuvių stovyklose. Visur lydėjo didelis pasisekimas ir padėka. Vienais vaidinimais pravirkindavo, kitais — pralinksmindavo. Apskritai, tvirtino žiūrovų dvasią ir teikė daugiau šviesesnių viltčių ateičiai.

1949 m. atvykusi Detroitan,

M. GELŽINIS

"NETEISŪS" KRITIKAI?

Atsakymas į prof. Dr. J. Jakšto kaltinimą

Užpernai (1965 metais) pasiskelbiau "Profesoriaus Mortenseno Laišką Vydūnui", kurį Naujienos išdėjo sausio mėn. 9 iki 29 d., tai yra 6 iki 20 nr. atkarpose.

Pasirodo, kad tais pačiais metais Dr. Jakštas pasisakė dėl mano minėtų straipsnių viešai "Tėviškės žiburių" 40- ir 41- e numeryje — "Naujas žvilgsnis į M. Lietuvos praeitį" — užvardintu rašiniu. Tik neseniai tegavau gerbiamo profesoriaus Jakšto straipsnio tekstą ir tik dabar tespėjau su juo susipažinti.

Už tai, kad aš (su kitais dviem asmenimis), menamai per daug paisydamas politikos, nenorėjęs vertinti Mortenseno mokslinio įnašo į Rytprūsių lietuvių praeities tyrimą, ponas Jakštas apkaltino mane "neteisumu" tokiais žodžiais:

"Mūsų kritikai P. Pakarklis, F. C. Karp ir paskutinis M. Gelžinis ("Naujienos" 1964, 5 — 6 nr.) buvo *neteisūs* (m. p. M. G.); kai per daug paisydamas politikos, nenorėjo vertinti jų (t. y. Mortenseno) mokslinio įnašo į Rytprūsių lietuvių praeities tyrimą".

Ponas Jakštas ypatingai sumenkino Dr. Pakarklio prieškarinį darbą tokiais išvedžiojimais:

"Iš lietuvių pusės uoliausiu paskutinės vokiškos teorijos kritiku tapo P. Pakarklis. Jis su jam būdingu įkaršciu įrodinėjo pirmoje vietoje politinius vokiečių istorikų tikslus ir ta prasme aiškino ir kritikavo jų išvedžiojimus. Kritikuodamas vis rėmėsi senais, prieškariniais vokiečių autoritetais ir juos gausiai citavo. Tad jo pagrindinis kalbamų klausimu veikalas "Mažoji Lietuva vokiečių mokslo švie-

soje" (1935) yra daugiau gausus rinkinys ištraukų iš senųjų vokiečių raštų. Šalia jų perkančių kritiką perkošaimi vokiški autoritetai. Veikalui trūksta grynai mokslinio tono ir vielomis nukrypstama į publicistiką".

Po tokių Jakšto pareiškimų pradėjau nagrinėti ar mano straipsniuose Mortenseno atžvilgiu tikrai

1. Per daug paisyta politikos?

Peržiūrėjau visus savo straipsnius; bet kaip ir nesistengčiau, niekur neradau, kad galėčiau save kaltinti perdėtu Mortenseno politiskumo paisymu. Tada ieškojau p. Jakšto rašinyje nurodymų ar įrodymų, kur ar kaip būčiau tos politikos per daug paisęs. Deja, neradau nė vienos citatos, nė pusės žodžio, kuriuo p. Jakštas savo teigimą įrodytų. Jakštas vieną sykį faip pasakė — ir gana! Esant tokiai padėčiai, reikia gerb. profesoriaus nieku neparemtą kaltinimą laikyti paprastu įtaigojimu ir neapgalvotu teigimu. Liudininkų neparemtą ir kitaip neįrodytą kaltinimą ir neapgalvotą teigimą turiu griežtai atmesti.

Atrodo, kad p. Jakštas nėra su Mortenseno "politiskumu" pakankamai susipažinęs, nes tuomet jis būtų lengvai įsitikinęs, kad ne aš, bet a) pati Mortenseno biografija ir b) jo vokiškė draugai ryškiai pabrėžia Mortenseno "politiskumą".

a) Mortenseno tėvas buvo Berlyno miesto tarėjas (Stadt-rat). Prasidėjęs Pirmam pasauliniam karui (1914 - 8 - 2 d.), Mortensenas jr., baigęs keturis Berlyno univ. semest-

(Nukelta į 2 psl.)

tuoj pat suorganizuoja Dramos Mėgėjų Sambūrį, kuriam vadovauja ligi šiol. Su išvykomis Amerikoje ir Kanadoje suvaidino apie šimtą pastatymų. Detroito ir kitur davė didelį įnašą kultūriniam gyvenimui. Vaidinimų pilnas, jos iniciatyva, dažniausiai buvo skiriamas Vasario 16-jai gimnazijai, Balfui, Altui ir kt.

Zuzana Arlauskaitė - Mikšienė Lietuvoje, Kaune buvo šaulių moterų vėliavnešė. Visados energinga ir patvari, jautri ir veikli. Dėl to buvo gerbiama ir labai vertinama. Buvo nepakeičiamas pavyzdys jaunėsionioms šaulėms.

Už nuopelnus Lietuvai apdovanota Vytauto Didžiojo ordi-

nu ir Valstybės Teatro Garbės Žymeniū.

Sveikintini yra Stasio Butkaus Detrito šauliai ir Dramos Mėgėjų Sambūris, kurie, Zuzanos Arlauskaitės - Mikšienės 60 metų turtingo ir naudingo vaidybinio darbo, spalio mėn. 28 d. Lietuvių Namuose daro jos garbei pagerbiną — šventę.

Mieloji Zuzana Arlauskaitė - Mikšienė! Jūsų didi ir kilni 60 metų vaidybinės veiklos suaktis teskatina ir tvirtina kiekvieną Lietuvos Laisvės ir tautinio sąmoningumo kelyje.

Ištvermė ir sėkmė ir ilgas amžius telydi Jus, kol Jūsų širdis plaks Lietuvos gyvybę!

"NETEISŪS" KRITIKAI?

(Atkelta iš 1-mo puslapio)

rus, stojo *savanoriu* į vokiečių kariuomenę. Du kartu sužiestas, jis buvo įvertintas "nebetinkamu pėstininku" ir būtų galėjęs, į universitetą grįžti mokslų baigti. Bet Mortensenas, antrą kartą *savanoriškai*, perėjo į aviaciją ir tarnavo joje žvalgu iki karo pabaigos. Karaliaučiuje jis buvo demobilizuotas ir būtų galėjęs grįžti į civilinį gyvenimą. Bet Mortensenas nepadėjo ginklo ir trečią kartą *savanoriškai* stojo į "Pasienio Apsaugą" (Grenzschutz). Kokiam pasienio apsaugos dalinyje Mortensenas tarnavo, tešuranda pats p. Jakštas. Čia tenoriū nurodyti, kad Grenzschutz'o dalinių sąrašas yra Jakšto taip gerbiama vokiško mokslininko Brackmanno veikalas "Der Bolschewismus und die baltische Front 1918-1919".

b) Mortenseno biografas knygoje "Ergebnisse und Probleme moderner geographischer Forschung". Hans Mortensen zum 60. Geburtstag, išleistoje 1954 m., rašo apie M. veikalą "Die Besiedlung d. nordöstl. Ostpreussen" taip: "Veikalą, kurio trečiojo tomo dėl 1938 m. paskelbto spaudos draudimo iki šiol nebuvo galima baigti, reikia įvertinti aukščiausiu laipsniu ne tik dėl jo svarbių politinių davinų, bet ir dėl jo moksliskų rezultatų."

Tokių Mortenseno draugu pareiškimų, kurie jų politinį svarbumą stato pirmoje, o jų moksliskąją reikšmę palieka antroje vietoje, randame apščiū vokiškuose vertimuose.

2. Mortenseno moksliniai įnašai į Rytprūsijų istoriją

Visiškai sutinku su p. Jakštu, kad Mortenseni paskelbė ilgą eilę savų "naujų moksliskų rezultatų", kuriuos jie ištyrė inėšę į Rytprūsijų ir kaimynų kraštų istorijos vaizdą. Svarbiausieji jų mokslinių įnašų yra "įrodymai", kad

- 1) Cėklis buvęs kuršiškąs kraštas,
- 2) Popiežiaus legato V. Modeniškio 1237 m. nustatytoji Kuršo vyskupija apėmusi etninę kuršių gyventą kraštą.
- 3) Etniniai kuršiška Kuršo vyskupija siekusi toli į pietus ir tarp Dubysos žiočių ir Kuršių Marių priejusi Nemuno žemupį,
- 4) Kuršo vyskupijos rytų siena buvusi žemaičių etninė vakarų siena,
- 5) karšuviai buvę kuršiai,
- 6) skalviai buvę prūsai,
- 7) nadruviai buvę prūsai,
- 8) sūduviai buvę prūsai,
- 9) prieš Ordino atėjimą praretėję Did. Dykros plotų gyventojai,
- 10) gyventojų skaičiaus sumažėjimo priežastys buvusios: a) klimato pakitėjimas, b) tarpusavūs genčių karai ir c) paslaptingos gamtos reiškinys;
- 11) iš padrėkusių Karšuvos ir mūsų laikų Klaipėdos krašto dirvų kuršiai pasitraukę į šiaurę už šventosios — Bartuvos — Ventos linijos;
- 12) žmonių apšėtuose kraš-

tuose Ordinas teradęs silpną pasipriešinimą;

13) Ordinas neišnaikines galindų, nadruvių, sūduvių ir skalvių;

14) ne Ordinas, bet pati gamta sudariusi Did. Dykrą;

15) Did. Dykra nebuvo nuolatinių gyventojų gyvenama;

16) visa Did. Dykra buvusi tvirta Ordino nuosavybė;

17) iki 1466 m. pajūryje nebuvo jokių žemaičių pastoviai apgyventų vietovių (Keine zemaitsche Dauersiedlung in der Nahe der Kueste bis 1466);

18) visi Maž. Lietuvos gyventojai ešą atbėgėliai iš žemaičių arba iš Aukštaičių;

19) atsikėlę į Maž. Lietuvą žemaičiai ir aukštaičiai "nuo žemės pakėlę" senuosius prūsiskus vietovardžius, ir

20) Kantas buvęs 3/4 vokiškąs, 1/16 kuršiškąs ir gal 1/16 lietuviškąs kilmės.

Tai bene svarbiausieji Mortenseno naujieji moksliniai įnašai į Rytprūsijų ir artimųjų kraštų istoriją.

3. Ar Mortenseno įnašai į Maž. Lietuvos istoriją nebuvo vertinti?

Ponas Jakštas toliau tvirtina, kad Pakarklis, F. C. Karp ir M. Gelžinis "nenorėjo vertinti jų mokslinio įnašo į Rytprūsijų lietuvių praėties tyrimą".

Man nederia kalbėti velionių Pakarklio ir Karpo vardu; bet kas liečia mane, tai, atrodo, kad ponas profesorius neturėjo kantrybės skaityti mano straipsnių serijos iki galo. Jeigu jis būtų perskaitęs visą rašinį, būtų aptikęs ne tik vieną, bet visą eilę Mortenseno "mokslinių įnašų" vertinimų.

Jau 9-oje atkarpoje prasideda "Profesoriaus Mortenseno dalykinių klaidų" vertinimas, kuris iki serijos pabaigos parodo:

- a) kaip Mortenseni prūsų išnaikinimo klausimu patys sau prieštarauja;
- b) parodo Mortenseno klaidingą žemaičių palyginimą su Afrikos basutais;
- c) parodo, kad Mortenseno klimato pakitėjimo teorija, turbūt, yra paimta iš kokios nors pasakų dėžutės;
- d) ir 10 atskirais pavyzdžiais įrodo, kad Mortenseno tvirtinimai apie žemaičių negyventą pajūrį neatitinka tikrąybės.

Tad kaip ponas profesorius Jakštas drįsta raštu tvirtinti, kad M. Gelžinis nenorėjęs vertinti Mortenseno mokslinių įnašų? Gal būti, kad mano vertinimai nepatinka p. Jakštui ir nesilaiko jo linijos. Bet tai jau visai kitas reikalas!

4. Ar įnašų nevertinimas yra "neteisumas"?

O jei nebūčiau Mortenseno vertinęs, ar tuomet p. Jakštas būtų galėjęs mane "neteisumu" apšaukti?

Savo straipsnių pradzioje p. Jakštas aprašo karus, teisvardinęs vieną karų pasekmių pusę,

Ar galėtumėm jį dėl to "neteisumu" pavadinti? Tokiu atveju galima sakyti, kad autorius buvęs vienpusiškas, kad praleidęs eilę atributų, kad palikęs spragų, kad tepateikęs nepilną vaizdą. Bet tai dar toli iki "neteisumo". Paversti rašytojo praleidimą "neteisumu" yra agresyvus užgavimas. Ar tai istoriko uždavinys?

Tai suprasti nereikia profesoriškąs išminties, tai supras kiekvienas sveiko proto eilinis pilietis!

Norėjau tokią istorijos profesoriaus "neteisumo" piliulę prartyti meregavęs ir ramybės dėlei tylėti. Bet juo toliau įsiskaičiau į p. Jakšto straipsnius apie Maž. Lietuvą, juo labiau jaučiau, kad ne tik vienas "neteisumo" kaltinimas, bet ir visa eilė kitų mano gimtinę liečiančių klausimų liepia man, kaip mažlietuviui, į gerb. profesoriaus viešai pradėtą mintijimą viešai atsilipti.

5. Kaip Dr. Jakštas vertina Mortensenus ir Co.

Tame pačiame straipsnyje, kuriame jis lietuviškąs patriotinės istorinės koncepcijos atstovus pavadino "neteisiais", p. Jakštas vertina tris vokiškąs "Ostforšerius":

- a) Prof. Brackmanną,
 - b) Dr. Mortensenienę ir
 - c) prof. Mortenseną.
- Štai Jakšto žodžiai:

a) "...Karaliačiaus mokslininkai ėmė ginti Prūsijos integralumą jos senoku vokiškumu. Pirmiausia jiems rūpėjo atremti lenkų istorinius įrodinėjimus, jog jų reikalaujamos prūsiskos sritys pradzioje buvusios slaviskos. Vadovaujanciu Karaliačiaus istoriku šiuose ginčiuose tapo... A. Brackmannas — itin patraukli aukštos inteligencijos ir didelės erudicijos asmenybė; tipas senoviško vokiško nacionalisto idealisto, kuriam istorija pirmoje eilėje yra idėjų istorija... Nuo Karaliačiaus laikų pradėjęs domėtis rytais, vėliau tęsė tyrinėjimus bendrine tema "Vokietija ir rytai" ir tuo vardu leido seriją veikalų savo paties ir kitų autorių parašytų.

A. Brackmanno taurią asmenybę ir kartu gerą kalbėtoją mėgo studentai (pats galėjau įsitikinti būdamas jo klausytoju Berlyne 1929-31 m. ir jo vadovaudamas rašęs studiją)".

Apie ponį Mortenseną Jakštas rašo taip:

"Jo (Brackmanno) Karaliačiaus laikų klausytojų tarpe buvo vokietaitė Gertrude Heinrich... Jai, aišku, buvo žinomas Tilžės lietuvių sąjūdis pokariniiais laikais ir istoriniai šaltiniai, kalbėjusieji apie lietuvių imigraciją į Rytprūsius... G. Heinrichaitės iš esmės moksliska studija, taikyta lietuvių pretenzijoms į Rytprūsius atremti pagal istorinius argumentus, tuojau tapo vokiečių politinės propagandos įrankiu... Gertrudei Heinrichaitei reikia pripažinti garbę buvus lietuvių vėlyvos imigracijos į Rytprūsius teorijos pradininke".

O apie jos vyrą, prof. Mortenseną, Jakštas byloja šitaip:

"Prie tų mokslininkų prisidėjo ir Karaliačiaus geografąs H. Mortensenas, atsidėjęs Lietuvos praėties ir dabarties tyrimui.

Mortenseni praskynė naujus kelius sava surinktąja gausia, daugiausiai archyvine medžiaga Prūsų Lietuvos istorijai".

Į p. Jakšto pagarbų Ostforšerių vertinimą įtelpa ir kitas jo straipsnyje "Iškalbingas Maž. Lietuvos dokumentas" (Aidai, nr. 3, 1967) — Dr. Forstreuterio perstatymas, kuriame p. Jakštas rašo:

"Tad Dr. K. Forstreuteris, garbingas Prūsų ir senosios Lietuvos istorikas, papildė mūsų literatūros korifėjaus (Donelaičio) biografiją".

Tiek tai p. Jakšto liapsių!

6. Ar Dr. Forstreuteris tikrai yra "garbingas" Prūsų ir Lietuvos istorikas?

Pradzioje reikia dėl "istoriko" Forstreuterio pasisakyti. Forstreuteris iš profesijos nėra istorikas. Jis studijavo vokiečių kalbą, parašė Berlyno univ. iš vok. kalbos disertaciją "Geschichte und Technik der deutschen Ich—Erzaehlung" (1923) ir nuėjo dirbti į valstybinius archyvus, kur jis tapo archyvaru ir tokiu buvo iki išėjimo į pensiją. Archyvuose dirbdamas, jis rašė istorinėmis, ypatingai lietuviškąmis temomis. Taigi F. iš profesijos yra archyvaras, o istorikas iš pašaukimo.

Bet prie ko čia tas "garbingumas"? Forstreuterio darbai nė puse žodžio nesiekia Lietuvos garbės. Antraip, kiekviena sava eilute jis stengiasi lietuvius ir Lietuvą sumenkinti ir sumažybinti. Kad p. Jakštas tačiau atrado "garbingą" Forstreuterį, tai, tur būt, tik dėl to, kad jis pastarajam norėjo padėkoti už "paglostymą".

Mat, Forstreuterio veikalas "Deutschland und Litauen im Mittelalter", 4 pusl. yra tokia parastė:

"Labai gyvą vaizdą apie 14 amž. Kryžiaus žygių užsidegimą, ypatingai Kryžiaus žygių kilmės krašte, Prancūzijoje, perteikia J. Jakšto rašinys "Das Baltikum in der Kreuzzugsbewegung des 14. Jahrhunderts"...

Šitoks nurodymas piršte perša susipažinti su p. Jakšto minima studija. Būt pirma susipažinkime kaip atrodo.

7. Tie patys vokiečių "Ostforšeriai" kitų akimis

Po tokių stpirių p. Jakšto atributų, priskaičiusių Ostforšeriams patrauklumą, aukštą inteligenciją, didelę erudiciją, idealizmą, taurias asmenybes, kurioms reikia pripažinti garbę, kurios praskynė Maž. Lietuvos istorijos naujus kelius ir yra garbingi Prūsų ir senosios Lietuvos istorikai, reikia truputį stabtelėti ir pažūrėti ar visi sutinka su tokiu p. Jakšto Ostforšerių vertinimu.

Lenkai dėl Brackmanno yra visai priešingos nuomonės ir jų mokslininkas Adam Kosinski įrodė 1947 m. Przegląd Zachodni nr. 11/12, p. 980—992 tilpu-

(Nukelta į 3 psl.)

“NETEISŪS” KRITIKAI!

siu straipsniu Brackmanną buvus “Polityczni profesor”.

Vokiečių visuomenėje Ostforšeriai atsiremia į neo-nacių judėjimą, kuriam pritaria 8-10% vokiečių visuomenės. Daugelis vokiečių balsų juos stipriai kritikuoja, ir kai kurie juos net melagiais pavadina. Žiūrėk Hamburgo dienraštį “Die Welt”, kuris 1958 m. rugsėjo 2 d., nr. 203 gana įkandžiai paabejojo dėl Ostforšerių mokslinių įrašų objektingumo tokiais žodžiais:

“Prie šitų straipsnių reikia, deja, truputį stabtelėti. Čia turėtų būti pastatyta toli matoma lenta su įrašu: Dėmesio, falsifikacijos!”

(Bei diesen Artikeln muss man — leider — ein wenig verweilen. Denn hier muss eine weithin sichtbare Hinweistafel aufgestellt werden: Achtung, Fälschungen).

Plačiai žinomas savaitraštis “Der Spiegel”, nr. 51 iš 1958 m. gruodžio 17 d., ryšium su Ostforšeriais, įsidėjo straipsnį “Meluoja už Vokietiją” (Schwindelt fuer Deutschland).

Kuomet tūli vokiečiai savo Ostforšerius falsifikatoriais ir melagiais vadina, lietuvių profesorius J. Jakštas, panaudodamas lietuvių pinigais apmokamos lietuviškos spaudos skiltis, uždeda Lietuvos priešams ant galvos garbės aureolę. — Tai tikrai didelis tolerancijos demonstravimas!

Pono Jakšto nuolankus vokiečių vertinimas primena prof. Bugą, apie kurį vokiečiai F. C. von Karp savo “Beitraege z. aelt. Gesch. d. Memellandes...” p. 67/68 taip rašo:

“Būga... reikė vokiškam mokslui beveik begalinę pagarbą. Mintis, kad šitas mokslas galėjo būti politinai paspalvintas, jam neatėjo į galvą. Tokį galvojimą Būga būtų lyg Dievo niekinimu palaikęs... Bet autentiški šaltiniai mums užtikrina, kad Būga buvęs gerame savų pažinių revizijos kelyje. Būga nebuvo anas mokslininkų mandarinų tipas, kuris iki mirties laikosi savų sykių paskelbtų teorijų, nesugraunamo savimi ir savų sykių paskelbtų teorijų pasitikėjimo, nes negali pakelti minties, kad jis būtų galėjęs klysti”.

Vokiškoji bičiulystė suteikė prof. Būgai didelę garbę — jis galėjo mirti vokiškoje ligoninėje, ko ponas Jakštas vargu ar susilaikė.

8. Trys pastabos

1) Minėtame p. Jakšto straipsnyje “Naujas žvilgsnis į M. Lietuvos praeitį” yra lyg ir džiugus jō pareiškimas: “Mortensenai praskynė naujus kelius sava surinktąja gausia, daugiausiai archyvine medžiaga Prūsų Lietuvos istorijai”. Deja, dėl to, kad Mortensenai surado naujos archyvinės Maž. Lietuvos istorinės medžiagos, negalėčiau pritarti tokiu džiugiu tonu.

Džiaugtis tegalėčiau, jei minėtą archyvinę medžiagą būtų ne Mortensenai, bet lietuvis daktarantas Jakštas suradęs, kuris taip pat studijavo Vokie-

tijoje ir galėjo tais pačiais archyvais naudotis!

2) Dėl Maž. Lietuvos istorijos p. Jakštas pageidauja, kad “reikia” bešališko jos tyrinėjimo. Jei eilinis pilietis keltų Maž. Lietuvos praeities tyrimo “reikalingumą”, tai būtų galima suprasti. Bet kuomet istorijos daktaras, istorijos profesorius, tos srities specialistas akcentuoja “reikia”, tuomet norisi atsakyti: Ko šauki, vėčiau sėsk ir imkis darbo! O ar kas nors yra Maž. Lietuvos praeities tyrimui geriau paruoštas kaip p. Jakštas? Ilgus metus istoriją studijavęs Kaune, Lietuvos vyriausybės patikėtas ir jos duosnia stipendija pasiūstas į užsienį mokslus gilinti ir profesūrai ruoštis, kad grįžęs taptų jaunimo auklėtoju ir valstybės gynėju. O tremties metai buvo geriausias laikas p. Jakšto “reikia” realybe paversti ir Maž. Lietuvos praeitį objektyviai ištirti ir mūsų veiksniams padėti Lietuvos vakarų kraštus apginti.

3) Prof. Jakštas komentuoja Mortensenų veikalo “Die Besiedelung des nordöstl. Ostpreussens” trečio tomo nepasirodymą tokiais žodžiais:

“Tad ir jo nepasirodymas gal ir galima aiškinti vokiečių istorikų persiorientavimu Rytprūsių lietuvių klausimu pokariniais laikais”.

Ponas Jakštas nepasako kuria linkme persiorientuota. Jei jis tiki, kad Ostforšeriai pradeda nuo Mortensenų lietuvių imigracijos teorijos atsisakyti, tuomet jis labai, labai klysta. Galima eilų eiles pavyzdžių pateikti, kad jie, nors ir rudas uniformas nusivilko, savo “moksliškuose rezultatuose” yra rudesni, negu Tūkstanties metų reicho laikais ir, kaip buvo taip ir liko lietuvių tautos ir Lietuvos valstybės priešais.

Baigdamas noriu p. profesorių prašyti:

1) Ateityje savo rašiniams nebeužganti žmonių, nes tai nėra istoriko uždavinys ir teveda į ilgą, piktą ir bereikalingą diskusijas,

2) tvirčiau susipažinti su Maž. Lietuvos klausimais, ypatingai su šių laikų vokiečių Ostforšerių reikišiomis idėjomis Maž. Lietuvos atžvilgiu ir

3) laimingai kurti Maž. Lietuvos praeities vaizdus taip, kad juose mažiau “garbingi” Forstereriai, bet daugiau Lietuvos nauda dominuotų.

PO KIEK KOMPANIJOS IŠLEIDŽIA SKELBIMAMS

Savaitgalio “Parade” skelbia po kiek didžiosios Amerikos kompanijos 1966 metais išleido savo skelbimams — garsiniams.

Procter-Gamble \$265,000,000; General Motors \$208,000,000; General Foods \$144,000,000; Ford Motors \$132,500,000; Bristol-Myers \$128,000,000; Colgate Palmolive \$95,000,000; Chrysler Corp. \$93,000,000; Sears and Roebuck \$88,000,000; General Electric \$88,000,000; American Tobacco \$81,650,000.

A. Tamošaitis apie modernų meną

Viesėdamas Detroite, dailininkas Antanas Tamošaitis spalio 1 d. Lietuvių namuose skaitė paskaitą, pavad. “Moderniosios dailės apraiškos”. Čia labai sutrauktai duosiu jo kalbos pagrindines mintis.

Modernioji dailė gimusi su šio šimtmečio pradžia, taigi su naujais atradimais technikos srityje ir žmogaus gyvenimo bei galvojimo pasikeitimais. Šio šimtmečio dailininkai pradėjo kurti naujas teorijas ir daryti eksperimentus, ieškodami naujų kelių į dailės supratimą bei išreiškimą, kaip tik po pereito šimtmečio pabaigos impresionistų bei post-impresionistų padėtų pagrindų.

Modernioji dailė nuėjo dviem keliais. Vieni, dirbdami grupėmis, sukūrė epochinius stilius (kubizmą, ekspresionizmą, futurizmą); kiti išryškėjo kaip pavieniai dailininkai, su asmeniniu stiliumi (Van Gogh, Gauguin, Rousseau, Kandinsky, Léger, Klee, Miro, Chagall, M. K. Čiurlionis). Nauji, jauni menininkai, bemaštaudami prieš nusistovėjusią tvarką, prieš tradicijas, išugdė meno sroves, kaip fauvizmas (Matisse), vokiečių ekspresionizmas (Nolde, Paula Modersohn-Kirchner, Kokoschka), kubizmas (Picasso, Braque), orfizmas (Villon, Léger, Chagall), jau minėtas futurizmas (Boccioni, Severini), abstraktas (Kandinsky), surrealizmas (Dali).

Naujausios srovės, kaip “pop-art”, “op-art” ir kt. — keičiasi dabar maždaug kas penkeri metai. Vokiška srovinė dailė tampa lyg mada, lydinti visą taisyklą dailę ir rikiuojasi į vieną gretą, pasidaro lyg dekoratyvinė, kolektyvinė. Žinoma, daug dailininkų į jokiais sroves nesideda, kurdami savitai, ieškodami originalių išraiškos formų, likdami su savo filosofija bei technika.

Modernizmas įsigalėjo ne tik tapyboje, bet ir architektūroje. Ir ne tik pasaulietiškoji, bet ir bažnytinė. Pati moderniausia architektūra šiuo metu yra kaip tik religiniai pastatai.

Kalbant apie lietuvių dailininkus, tai vieni jų seka paskutiniausias moderniausių modernistų tarptautines sroves, o kiti bando žengti į tarptautinį meną su savo krašto dailės tradicijomis.

Šitaip, maždaug, kalbėjusio prelegento klausė apie pusšimtis žmonių. Jam baigus buvo gyvos diskusijos.

Alf. Nakas

● Kur tai buvo rašyta, kad sovietai nusiuntė Kongo sukilėliams penkis atominus sviedinius, bet nepridėjo instrukcijų, kaip tuos sviedinius panaudoti. Kongo maištininkai sviedinius sutirpdę pasigamino penkis šimtus iečių.

KNYGA - GERIAUSIA DOVANA

TIEMS, KAS NORI SVENTĖMS DUOTI GERŲ DOVANŲ, SILOME PASIRINKTI ŠIAS KNYGAS:

1. Dr. K. Grinius, ATSIMINIMAI IR MINTYS II t., 386 psl.	\$5.00
2. Juozas Liūdžius, RAŠTAI, 246 psl.	\$3.00
3. M. Zešenko, SATYRINĖS NOVELĖS, 199 psl.	\$2.00
4. M. Gimbutienė ir kiti, MAZOJI LIETUVA, 327 psl.	\$3.00
5. K. B. Kraučionas, SIAURUOJU TAKELIU, 178 psl.	\$2.00
6. J. Augustaitis, ANTANAS SMETONA IR JO VEIKLA, 154 psl.	\$1.50
7. Prof. V. Biržiška, SENUJŲ LIETUVIŠKŲ KNYGŲ ISTORIJA, du tomai 207 ir 225 psl.	\$2.00 ir \$3.00
8. Prof. V. Biržiška, ALEKSANDRYNAS, 430 psl.	\$7.50
9. St. Kairys, LIETUVA BUDO, 416 psl.	\$2.00
10. Vl. Mingolis, KUN. ANTANAS MILUKAS, jo gyvenimas ir darbai.	\$6.00
11. Kipras Bielinis, PENKTIEJI METAI, 592 psl.	\$2.00
12. Dr. Antanas J. Gussen, DANTYS, 158 psl., minkštasis viršelis \$2.00, kietasis \$4.00	\$4.00
13. Juozas Švaistas, PETRAS ŠIRVOKAS, 228 psl.	\$2.00
14. Antanas Baranauskas, THE FOREST OF ANYKŠČIAI, N. Rastenio vertimas, 40 psl.	\$2.00
15. Mikas Petrauskas, EGLĖ ŽALČIU KARALIENE	\$5.00
16. Alfonsas Novardauskas, PAJŪRIAIŠ, PAMARIAIŠ	\$5.00
17. Petronėlė Orintaitė, KA LAUMĖS LĖMĖ, 236 psl.	\$3.00
18. Kipras Bielinis, TERORO IR VERGIJOS IMPERIJA, 310 psl.	\$1.00

Šitas knygas galite įsigyti “Naujienu” ofise arba gauti paštu, atsiuntę nurodytas sumas čekiu arba money orderiu adresu:

“NAUJIENOS”
1739 So. Halsted St., Chicago, Ill. 60608

PASIMATYKIT SU STANLEY LITVINU

APIE SAVO NAMO INSULACIJOS PROBLEMAS

Dabar yra laikas tinkamai įrengti savo namą vasarai ir žiemai.

Mes turime išdirbtą reputaciją pilno pasirinkimo A-1 rūšies stako lentų ir namams medžiagų.

CARR-MOODY LUMBER COMPANY

3039 SO. HALSTED STREET — TEL.: VICTORY 2-1272

STANLEY LITVINAS, Mgr. — LIETUVIAI SALESMONAI

JURGIS JAŠINSKAS

SPAUDOS PABIROS

(Iš ciklo: "Poetas ir revoliucionierius")

VAIDILOS AINIS:

"Tu ne žinys, kuždas maldas senas,
Tyloj smilkas kodylą mūsų šlovei.
Tu būk šauklys, kviečias karius į kovą,
Ir pats kovon jų priekyje einas..."
1915. XII. 25.

"Saliamono" pravardę jis gavo būdamas dar pradinėje mokykloje. Ją nusinešė į Biržų progimnaziją ir visą čia mokymosi laiką ją išlaikė. Tą pravardę jam sugalvojo jo paties mokykladraugiai už jo nepaprastą gabumą moksle. Jis tos pravardės nesikratė, nesiginčijo su ja jam girdint ištariančiais, tik nusišypsodavo.

Antrąją pravardę arba slapyvardį pasirinko jis pats, būdamas Biržų progimnazijoje. Šią "pravardę" težinojo jis pats ir, gal būt, tik vienas kitas artimiausias jo prietelius mokykloje ir redaktoriai laikraščių, kuriuose jis savo poeziją spausdindavo. Ši antroji jo "pravardė" — slapyvardis — buvo: Vaidilos Ainis ir jis jo nepakeitė iki pat paskutinės savo gyvenimo dienos. Vardas "Vaidilė" primena mums giliai Lietuvos sepeve, kurioje vaidilos turėjo atsakingas ir labai svarbias pareigas kasdieniniame lietuvių gyvenime ir visos valstybės veikloje. Juk senovės vaidilos turėjo pareigą daboti ir stiprinti tikėjimą, papročius, moralę, dorą ir vienybę; žmonių susirinkimuose ar puotose apdainuoti, savo pačių sukurtomis giesmėmis išaukštinti karo žygius ir tautos pergalės, o karo

metu kelti kareivių drąsą ir moralę. Tai buvo tarytum kokie dvasios vadai, kloję pagrindus visam tautos gyvenimui, jos dabarčiai ir ateičiai. Štai koku įpėdiniu pasiryžo būti jaunas Biržų progimnazijos moksleivis. Ir tokiu įpėdiniu — ainiu jis pasišovė būti tada, kai lietuvių tauta nešė sunkų caristinės Rusijos jungą, kai Lietuva jokios laisvės neturėjo ir net sąvaja kalba pilnai negalėjo naudotis. Tasgi pats Vaidilos Ainis lietuvių kalbos mokėsi neprivalomose mokiniams pamokose, tos kalbos mokytojams už tai jokio atpildo už tai negaunant.

Ir, iš tiesų, šis jaunuolis, kuris labai kankinosi dėl matomo aplinkui skurdo ir nelygybės ir jautė neatšaukiamą pareigą su tomis negerovėmis kovoti, kartu buvo susizavėjęs senovės lietuvių didingąja praeitimi ir ją, kaip Vaidilos Ainis, apdainavęs. Tik daug vėliau jo žvilgsnis nukrypo ateities vizijon, kurią jis įsivaizdavo idealistinėje formoje ir už ją kovojo ne tik savo poezija, bet ir kasdieniniame gyvenime. Tos, jo įsivaizduotos idealistinės ateities viliojamas, jis nusigrįžta nuo praeties idealizavimo ir aiškiai taria:

"... Žilos senovės milžinai
Išnyko it sapnai,
Ir vietą jų užims jauni,
Kur kas galingesni!

Todėl nemėgstu praeties
Senovės milžinų.
Aš trokštu vien tik ateities
Da auštančių dienų".

Ir vis dėlto po tokiu eilėraštinu pasisakymu jis pasirašo Vaidilos Ainiu. Jis tą slapyvardį pasilaiko būdamas pasiryžęs ir pats būti tą "auštančių dienų" pagreitinimo milžinu.

Eilėraščius, jo namiškių liudijimu, jis pradėjo kurti gana anksti: dar vaiku (7—10 m.) te būdamas, bet į viešumą su savo kūryba ir jo pasirinktu slapyvardžiu "Vaidilos Ainis" jis išeina 1912 m. III. 31. "Jaunimo" nr. 4. Tame liberalistiniame laikraštyje išspausdintas Vaidilos Ainio eilėraštis, rašytas 1911 m. buvo vardu Našlaitėlė. Jis, tas pirmasis atspausdintas naujojo poeto kūrinių silpnoko eiliavimo. Va, jis:

"Sakyk, mieloji našlaitėlė,
Ko žydi anksti taip pas mus:
Gėlės kitos da nedygsta,
O tu jau krauni žiedelius.

— Aš nelaiminga mažutytė
Pulke kitų puikių draugų:
Kai jos jau pradeda žydeti,
Nebreikalinga aš esu.

Bet kol dar kitos gėlės miega
Po uždanga šaltos žiemos,
Tuomet ir aš esu naudinga:
Ir aš pradžiuginu ką nors".

Kas gi ji, tą kuklų, nedrąsų ir savyje susikauptusį berniuką bus paakines izeiti į viešumą su savo kūryba? Nors niekur ir nė vieno jo biografo šis klausimas

mas nėra liestas, bet, beveik neklystant, galima teigti, jog tuo paskatintoju yra buvęs "aušrininkas" poetas Stanislovas Dagilis. Jis, baigęs mokslus Rusijoje kaip valdžios stipendininkas, iki 1894 metų buvo senovės kalbų mokytoju Sumu gimnazijoje Charkovo gubern. Čia bemokytojaudamas išsitaravo pensiją ir tais, jau minėtais — 1894 m. grįžo į gimtuosius Biržus, kuriuose išgyveno iki pat savo mirties — 1915 m. pabaigos. Čia gyvendamas Stanislovas Dagilis nesėdėjo dykas: rašė eilėraščius, vertė kitų poetų (Adomo Mickevičiaus "Konradą Valenrodą", Puškino ir kitų poetų kūrinius), bendradarbiavo lietuvių laikraščiuose: Vilniaus Žiniose, Draugijoje, Pasiuntiny, Biržų Kalendoriuje ir, savo didžiausią darbą, — parengė evangelikų - reformatų Giesmyną, kuris buvo atspausdintas ir išleistas Vilniuje 1910 metais. Pastarasis poeto St. Dagilio darbas čia minimas dėl to, kad tą Giesmyną ruošiant ruošėjui talkininkavo ir jaunutis Biržų gimnazijos moksleivis Julius Janonis. Už tą talkininkavimą to Giesmyno ruošėjai ir leidėjai jam buvo įteikę padėkos raštą. (Žiūr. jaunesniosios J. Janonio sesers Emilijos atsiminimus). Kokią talką moksleivis teikė poetui St. Dagiliui ruošiant Giesmyną, tiksliai nežinoma, bet galima spėti, jog jam buvo pavesta perrašyti kai kurias giesmes. O rašyti lietuviškai Janonis gerai mokėjo ir braižą puikiai įskaitomą turėjo. Tuo būdu abu poetai: vienas pensininkas, kitas dar tik pradėdamas, turėjo progos viena

TRYS TIRŠTOS PRADALGĖS

Nidos Klubo knygų leidykla Londone, be nuolat išleidžiamų rinktinių knygų, šiais metais vėl išleido jau trečią literatūros metraščių — TREČIOJI PRADALGĖ. Dabartinėse sąlygose, kada knygai neperdaugiausia skiriama dėmesio, tai svarbus ir džiuginantis reiškinys. Ypačingai svarbu, kad kiekvieno Nidos leidinio, iš karto net po ketis šimtų egzempliorių pasklinda knygą skaitančioje lietuvių visuomenėje.

Trečioji Pradalgė jau 62 Nidos Klubo leidinys. Tirštom derliaus pradalgėm, kartu su Nida, gali pasidžiaugti kiekvienas lietuvis.

Autorių skaičiumi Trečioji Pradalgė padalinta lygiomis poezijai ir prozai. Aštuoni poezijos kūrėjai ir tiek pat prozos. Įdomu, kad tarp 16 pradalgės piovėjų nėra nė vienos grėbėjėlės.

Iš prozinių autorių pirmuoju išeina Vytautas Alantas su ištrauka iš XIII amžiaus kronikos "Sventaragis". Šioje romano ištraukoje autorius skaitytoją nukelia į realią Mindaugo laikų aplinkumą. Nežinia kaip autoriui liko galo pasiseks šį veiklą praveisti istorinėje tikrovėje, bet atrodo, kad pilnas kūrinys bus įdomus. Alanto pasintintas uždavinyš nelengvas. Reikalaujantis stipriai išgyventi jį to laiko Lietuvos istoriją. Pateik-

ta ištrauka intriguojanti ir lengvai skaitoma.

Algirdas Titus Antanaitis rašo apie periodinės spaudos įrašą literatūron. Kruopštus, įdomus kaip ir studijinis darbas. Surinkta, tur būt, kuone viskas, kas literatūriniais klausimais buvo išeivijos periodinėje spaudoje. Autorius pateikia ir savo komentarus bei išvadas. Gal ir pasitaiko viena kita spragelė, bet šia sritim besidomintiems, surinkta ir pateikta įdomi ir gausi medžiaga.

Petras Babickas rašinėlyje "Paklydusi kulka" vaizduoja nuširdų, dorą, visiems norintį tik gero, kariuomenės dalinio virėją Anuprą. Anupro gyvenimą ir patį apsakymėlį nutraukia paklydusi kulka.

Aloyzas Baronas trumpame vaizdelyje "Sraigės kiautas suskilo" vaizduoja amerikoniško aplinkoj buvusių mokslo draugų papramogavimą. Jauną, dorą, idealų, tačiau šykštų ir užsidiariusį savame kiaute kunigėlį, draugai įvilioja į kunigui nevaisingai tinkamą papramogavimą. Jaunas kunigas tas išdaigas išgastingai pergyvena, bet jos sustaužo kiautą, kuriame lig tol jis lindėjo. Jo charakterio lūžiu tas išeina tik į gerą.

Liudas Dovydenas 86 puslapių straipsnyje — "Pusbalsiu kalbant" duoda pluoštą savo atsiminimų apie pirmąją rusų

okupaciją ir šlykščiu melu bei teroru paremtus komunistų darbus.

Apie tą laikotarpį jau nemažai yra parašyta įvairiuose straipsniuose ir atsiminimų knygose. Kiekvieno iš to laikotarpio atsiminimai, išgyventi įvairiose aplinkybėse, yra įdomūs ypač tiems, kurie dar patys juos prisimena. Jie gali būti įdomūs ir tiems, kurie to neprisimena ir nėra akis į akį susidūrę su komunizmu ir jo praktika.

Liudo Dovydeno Trečiojo pradalgėj duoti atsiminimai pradėdami nuo rusų įguly atsidarimo Lietuvoje ir kaip tada, kai kieno samprotauta. Daugumo galvota, kad Lietuvos okupacija ir visiškai nepriklausomybės sunaikinimas neišvengiamas. Pasikalbėjime su ats. pulk. Butkevičium, žuvusiu partizanų eilėse, sakoma: "Partijos, šūkia, maldos gal nebus pajėgūs kuo nors padėti. Liks pavienis žmogus — lietuvis".

Šiam atsiminimų pluošte randame daug ano laikotarpio žinomų žmonių ir jų pasisakymų. Va: "Kun. Mironas tikino, kad būlina išlaikyti rimtį, neduoti Maskvos ir vietos sadistams progų griebtis teroro, kurio ir be to būsią su kaupu". Pasikalbėjime su dr. Garmum sakoma, kad tas senas demokratas, už lietuvišką pažangią veik-

lą kentėjęs jaunystėje, beveik verkdamas pridūrė: "Nieko neliko. Ką galim pavieniai — padėkim. Aš numatau baisią ryš dieną".

Taip per visą atsiminimų pluoštą daug žinomų žmonių, daug įdomių jų pasisakymų ir samprotavimų.

Čia sutinkame visą eilę in samoderžavijos atstovų, kurių daugelį vėliau sumalė komunistinis malūnas.

Atsiminimai atauti įvairiai samprotavimais ir filosofavimu, kuris kai kur skaitytoją priverčia susimąstyti ir pagalvoti. Būtų gerai, kad L. Dovydenas savo atsiminimus labiau surealistinęs, papildęs ir išplėtes, išleisčių atskira knyga. To laikotarpio nušvietimui būtų didelis įnašas.

Anatolijaus Kairio išspausdintas dramatis vieno veiksmo kūrinys — "Curriculum Vitae". Tai simbolinė, kaip autorius sako — tragedija komiška. Veiksmas vyksta New Yorke, seną viešbučio laukiamajame. Simboliškai vaizduojama mūsų būklė ir mes — atitrūkę ar atplėšti nuo savo gimtųjų namų. Scenoje ši tragedija galėtų žavėti savo spalvomis, tik perėjusi per labai gero režisieriaus rankas.

Stasys Santvaras atsiminimų pluošte — "Impresionistiniai paveikslai" meistriškai tapo ke-

antrą gerai pažinti, susidraugauti. Ne kartą St. Dagilis, pensininkas, Janonį yra finansiniai parėmęs. Dar įtikinamasis argumentas, jog St. Dagilis bus paskatinęs Janonį - Vaidilos Ainį išeiti į viešumą su savo kūryba yra faktas, jog abu tie kūrėjai karti bendradarbiaavo "Biržų Kalendoriuje" 1912-1915 m. Kaip pavyzdį galima paminėti tuose Kalendoriuose filpusius St. Dagilio rusų poeto Puškino eilėraščių "Poetas", "Paukštelis" ir kt. vertimus ir Vaidilos Ainio savarankiškus kūrinius - eilėraščius: "Mes", "Mano dainelės", prozinis vertimėlius iš latvių kalbos: "Žmonės ir šuva" (Gulbio) ir dar vieną kitą. Beje, šia proga norisi paminėti dar vieną eilėraščių, buvusį 1914 ar 1915 metų "Biržų Kalendoriuje" ir, man dingojasi, pasirašytą Vaidilos Ainio slapyvardžiu. Tas eilėrašties niekur nėra įtrauktas į Janonio eilėraščių rinkinius, bet, jeigu jis yra V. Ainio kūrinielis, vertėtu jį į jo kūrybą įtraukti. Eilėrašties, cituojant iš atminties, buvo toks:

"Ei, jaunieji, čion į būrį:
Kas tik balsą gerą turi:
Trauksim dainą — tegul eina
Ir plėtojasi, kiek tik gali
Po Lietuvos plačią šalį..."

- Jeigu "aušrininkas" poetas Stanislovas Dagilis bus padrauginęs ir paraginęs Vaidilos Ainį išeiti į viešumą su savo kūryba, o galimas dalykas, net davęs patarimų eiliavimo mene, tai antrasis to paties laikotarpio poetas, vadinamas mūsų fautos atgimimo dainiumi - Maironis - Mačiulis savo poeziją

yra turėjęs labai ryškios įtakos visai Vaidilos Ainio poetinei kūrybai.

Žinoma, jaunas Vaidilos Ainis Maironio asmeniškai nepažinojo, tačiau jo poeziją buvo gerai išstudijavęs, ją mėgęs ir jos įtakoje daugelį eilėraščių parašęs. Tie jo eilėraščiai, sukurti Maironio eiliavimo įtakoje, daugumoje yra gryna lyrika, išreiškianti asmenišką jausmų, sielos virpėjimą, širdies skausmus ir apdainuojantieji gamtos grožį. Net ir ilgesniuose Vaidilos Ainio kūriniuose - poemose: "Rudens vidunaktį 1906 m." arba "Tarp siaučiančių marių" aiškiai juntama Maironio eiliavimo technika, nors šie du kūriniai parašyti nebe Biržuose ir daug vėlesniuose jo gyvenimo metuose, kada Vaidilos Ainis savo kūryba buvo pasinėšęs visai kita kryptimi negu Maironis.

Galima įvairiaip vertinti Vaidilos Ainio poeziją: kelti į padanges jo sukurtus revoliucinius ir visuomeninio pobūdžio eilėraščius (kas dabar Lietuvoje ir daroma), galima girti ir kitoms - šių laikų poetams - piršti realistinį jo rašymo būdą (tas taip pat dabar Lietuvoje daroma), galima aukštinti toje kūryboje esančias marksistines (tik ne komunistines, nes tokių Vaidilos Ainio poezijoje visai nėra) idėjas, tačiau, kalbant apie Vaidilos Ainio poezijos išliekamumą vertę, turėsime pripažinti, jog toji vertė glūdi jo lyrinuose eilėraščiuose ir gamtą apdainuojančiuose kūriniuose. P.v.z., paimkime tik vieną ištrauką iš jo lyrikos:

"Papuosiama žiemos gauru
Serukšnė spindi sidabru,
Ir minkštas sniegas ties laikais
Skrajoja dideliais pūkais.

Aplinkui balta, tik niūria
Išrodo artima giria,
Ir aš tarp ošiančių pušių
Širdies siautimą nunešiu.

Ir žalio šilo klausiu vis,
Ar greit pavasaris prašvis,
Kada ir lapmedžiai žaliuos,
Skaisčius saulutės spinduliuos"...

O tokių lyrinio pobūdžio eilėraščių Vaidilos Ainio poezijoje yra didelis, didelis pluoštas, kuriais ir šių dienų poezijos mėgėjai gali gėrėtis ir džiaugtis.

Grįžkime prie Maironio įtakos V. Ainiui. Maironio garsioji daina: "Už Raseinių ant Dubysos" Vaidilos Ainio versijoje skamba šitaip:

"Sruvosios Dubysos vanduo tyvuliuoja,
Našlaitė linksmutė
Pakrantėj valiuoja.

Valiuoja linksmutė,
Širdis jai netyli:
Ji myli Jonulį,
Jonulis ją myli..."

Šitoji, čia tik daliniai pacituota, dainelė, nepriklausomos Lietuvos laikais girdėta mūsų kaimo mergaičių dainuojama, atspindi Maironio įtaką; o kitas eilėrašties dar labiau išryškina Maironio įtaką Vaidilos Ainiui:

Maironis:

"Man liūdna buvo ir sunku
Keliaut gyvenimo keliu
Be draugo dar jaunam:
Kame pažvelgsi akimi,
Aplinkui žmonės svetimi;
Taip liūdna vien vienam..."

Janonis:

"Tamsią naktį nebaugu
Keliaut su mylimu draugu,
Pavojaus apsuptam:

Arba išrodo tie keliai,
Kur vieną purto šurpuliai,
Taigi kogi liust tvirtam..."

Janonis, sekdamas Maironį, dažnai panaudoja priešingas jam mintis, tačiau kūrybos stilius "kaip iš akies trauktas". Ir, iš tiesų, Janonis yra turėjęs didelį sentimentą Maironiu, nors ideologiniai būdamas priešingo nusistatymo. Tai liudija paties Janonio pasisakymas apie Maironį. Tas pasisakymas, išdėstytas proziniam Janonio vaizduolyje "Kaimynuose":

"Jaučia gamtos grožį Maironis ir moka ją išreikšti taip, kaip da, rodos, nė vienas lietuvių dainių nėra išreiškęs. Mėgstu užtat Maironį. Vienok tik ten, kame jis piešia gamtą. Visuomenės gyvenime Maironis - kunigas, kandidatas į vyskupus. Juk tai jis, persigėres sunkių seminarijos mūrų dvasia, primyges skelbia, būk Penktieji Metai vien aklų fanatikų tvarinys, o darbininkams pataria ramiai bristi be švęturio skurdo keliu, kad juo didesnę palaimą apturėjus anoje pusėje grabo lentos..."

Ši Maironio charakteristika rašyta Janonio 1916 metais, kada jis jau buvo beveik susiradęs savarankų kūrybos kelią, o taip pat savo politines bei ideologines pažiūras. O tačiau Maironį kaip gamtos vaizduotoją vertina labai palankiai. Todėl visai suprantamas nepriklausomoje Lietuvoje buvęs "keturvėjininkų" - revoliucionierių poetinėje kūryboje Maironio ir Janonio (nors šis savo kūryboje reikė revoliucines mintis) višiškas ignoravimas. Tą ignoravimą paaiškina Bronys Raila,

(Nukelta į 6 psl.)

turių sukaktuvininkų portretus. Portretai rašytojų: Bernardo Brazdžionio, Antano Gustaičio, Pulgio Andriušio ir L. Enciklopedijos bei knygų leidėjo Juozo Kapočiaus. Nors S. Santvaras bene penkiais metais už aprašomus sukaktuvininkus vyresnis, bet ir jis neišvengiamai įsirikiuoja į savo piešiamų paveikslų galeriją. Paveikslai nors ir impresionistiniai, bet jie tokie ryškūs, kad kiekvienas atpažins visiems žinomus rašytojus ir nesena išleistos enciklopedijos leidėją. Atsiminimai pajvairinti Santvaro beletristinėmis pošmenimis ir vieno kito eilėraščių posmais.

Pulgis Andriušis duoda vos trijų puslapių dalykėlį - "Iš vienos kišenės į kitą". Tai kandas Andriušio bakstelėjimas į nejautrų sąžiningumą.

Poetai 414 puslapių knygoje užima vos 36 puslapius. Nors puslapių nedaug, bet poezijos mėgėjai čia ras pasigėrėtinai gražių, įvairiaspalvių posmų. Norisi ir čia vienu kitu posmeliu su skaitytojais pasigrozėti.

Juozo Aisčio iš "Mano giminės giesmės", trečiosios dainos:

O mano giminės daina,
Dainelė,
Dainužėle,
Būk per amžius skaidri,
Ilgesinga,
Grandi,
Tartum žemė pati,

Tartum mano plati giminė:
oi vėly vėly
vėly vakarėlį...

Balys Auginas pateikia 8 eilėraščius. Štai posmelis iš eilėraščių "Jaunystė":

O, jaunyste —
Tavo šaknys
Išdygę danguj,
Tu idealų žiedas
Džiugini žilstančią žemę —
Kaip magnošijos
Smilksančio medžio
Liepsnų pintinė! — —

Albino Baranausko posmai iš "Šimtas nerimuotų eilučių apie įvairius dalykus":

Kažin kur, kažin kur vienodai lijo iki pat ryto
Ir varnos, prieš užtekant, viena kitali
apie mano nemigą.
Bet patvoriais, aciu Dievi, vis dėlto
pabudimas.
Jų žali megztinukai, ir veidai visų
apvalūs, kaip pinigai.

Pr. Dom. Girdžius posmuoja amerikoniškoms, Chicagos temomis. Eilėraštyje "Good-bye" jis taip liūdnokai dainuoja:

Išspioves kramtomą gumą, tariau:
"Good-bye"
Tau, The Doog and Plywood
Company"!
Abuoja daros man šluostytis ašaras
pašinuotomis rankomis.
Ir tau, bosc nagingasis, good-bye",
ir tau
Tu, bobute surūkusi,

Prie Pershing išlaikius fabriko
nugultą
Dar rūtelę lietuvišką.

Antano Gustaičio posmus girdime daug kur ir daug kada deklamuojant. Nors kaip kas ir pajunta humoristinius bakstelėjimus į sąžinę, bet visi mielai jo laukia. T. Pradalge jis pasirodo su tuo pačiu kandžiu, linksmu humoru. Va pora posmelių iš eilėraščių "Draugystė":

Draugystė, sakoma, sujungia
Dvi gyvas širdis vienoje, —
Suglaudžia šalančią viengungę
Su karšta vedusio svaja.

Todėl ir man, tikiu, dar skirta
Sutikti draugę iš arti —
Džiaugsminga, liūdna, blavią,
girta.
Ar nuoga Viešpaties pirty.

Pr. Lemberas eilėraštyje "Pasauliui" taip prabyla į besiblaškantį ir nesurandantį kelio pasaulį:

Trauk iš stalčių "Laisvių
Chartas" —
Meilė sėki širdyse!
Prisigėres kraujo karšto —
Miršti kūnu ir dvasia!

Kelią! Kelią! Laisvės kelią,
Puoštą vėlavom — žiedais,
Te širdis iš plieno skelia!...
Juo visi namon pareis...

Donius Remys posmuose "Laukimas" su ilgesiu paskendęs laukime:

Kada gi tu ateisi,
mano džiaugsme,
nušvietęs saule ir žiedais

nurimusius

takus
ir mano ilgesio juodas šaknis
išrovęs,
paliesi pirštais
mažojo pasaulio uždaras
duris?

Benediktas Rutkūnas atgimtančio pasaulio lūkesyje, eilėraštyje "Pro rūką" žvelgia į ateinantį naują pasaulį:

Saulėlydy rūkas sidabro
virš pievų kilo.
Mėnulio sviedinį gaudė
viršūnės šilo.

Ir buvo ramu taip ir šilta!
Kvepėjo pušys.
Daina ilgisinga it upė
liejos iš gilumos dūšios — —

Gludžiausi prie miegančios
žemės,
kančias pamiršęs, kraują —
Regėjau gimstant pro rūką
pasaulį naują.

Visų trijų Pradalgių metraščių redaktorius yra K. Barėnas. NIDOS leidykla ir ypatingai mielajam redaktoriui linkėtina dar daug tirstų pradalgių sutversti lietuvių kultūros baruose.

Knyga 414 puslapių. Kaina \$2.50. Ne klubo nariams 25% daugiau. Kietais viršeliais \$3.00.

P. Venclova

SPAUDOS PABIROS

(Atkelta iš 5-to psl.)

buvęs "keturvėjininkas" ir net veiklus kairysis. Jis sako (ištrauka iš "pabirinkui" rašyto 1967. IX. 24 laiško):

"Janonio poeziją ir visa kita pažįstu tiek, kiek apie jį buvo rašyta ir rašoma, ir kiek dar Lietuvos mokyklose žinota. Iš vadinamųjų proletarinių poetų, be abejo, jis buvo pats geriausias. Bet, sakysim, "keturvėjininkai" juo jau nesidomėjo ne dėl turinio, bet ypač dėl jo eilių formos, kuri buvo maironinė, todėl futuristams laikyta "pase-nasi". Dabar komunistai, be abejo, jį savinasi ir sunku būtų iš jų "atimti", bet šiaip jie labai perdeda ir šį jauną vaikina-
bę reikalo vadina dideliu revoliuciniu kovotoju...".

Bronys Baila čia, dėl Janonio nesidomėjimo nepriklausomoje Lietuvoje, yra teisus. Iš to nesidomėjimo Janonio kūrybą nepriklausomoje Lietuvoje dabar komunistai Lietuvoje daro didelį "biznį", klykaudami, jog laisvoje Lietuvoje Janonio kūryba buvo ignoruojama dėl to, kad ji buvo "revoliucinė". Tai gryniasias jų politinis "biznis". Janoniu naujoviškųjų lietuvių poetų buvo nesidomėta visai ne dėl jo politinių pažiūrų ir ne dėl jo propagandiniai revoliucinių eilėraščių, bet dėl to, kad tie eilėraščiai sukurti, taip sakant, "senuoju", "nemodernišku" stiliumi, tai yra maironišku stiliumi. Jeigu Janoniu nesidomėta ir jo kūryba ignoruota, tai kaip tada, komunistinėmis akimis žiūrint, galima suprasti ne tik "keturvėjininkų", bet ir simbolistinės krypties poetų (sakysime, Putino) nesidomėjimą didžiuoju atgimimo dainiumi Maironiu? Šioks toks poetas Paporonis yra taręs Maironio adresu: "Labanakt, Maironi!", o Mykolaitis-Putinas, skaitydamas paskaitą Valstybės Teatre Kaune, berods lietuviškos spaudos atgavimo sukakties proga (kuriais tai 193... metais) visai nepamiršo Maironio, nors jis pats sėdėjo tame minėjime pirmoje klausytojų eilėje?... Neįgūgi ir Maironis tada buvo laikomas komunistinės ideologijos skelbėju ir dėl to iš Lietuvos poetų tarpo gūjamas?

Jeigu Janoniu — Vaidilos Ainui — žengiančiam pirmuosius poeto žingsnius, jo asmeninius išgyvenimus, jo jausmus ir "širdies kančias" liečiančioje lyrikoje turėjo įtakos St. Dagilio patarimai ir Maironio poezija, tai varginguosius ir skriaudžiamuosius užtariančioje ir juos į kovą šaukiančioje kūryboje atsispindi latvių poetų įtaka. Šito fakto nė nebando ginčyti dabar apie jį Lietuvoje rašantieji. Priešingai, tą faktą atvirai patvirtina ir ieško priežasčių, kodėl latvių, o ne kitos tautos (sakysime, dabar Lietuvoje labai aukštinamos rusų) poetai tą įtaką bus darę?

K. Nastopka ilgame straipsnyje "J. Janonis ir Latvių Literatūra" (įdėtas ištiesai Literatūra ir Kalba VIII tome) tas priežastis išnagrinėja ir išaiškina: "Juliaus Janonio ryšiai su

Latvija užsimezgė dar jo vaikystėje. Grytelininkų Janonių šeimai, kaip ir kitiems Lietuvos šiaurinio pasienio bežemiams bei mažžemiams valstiečiams, ekonomiškai labiau išsivysčiusi Latvija su stambiais, darbo rankų reikalaujančiais ūkiais buvo uždario kraštas. Ten vasaromis "ant mėnesių" eidavo tėvai, ten jie siųsdavo tarnauti ir vaikus. Tokia dalia teko ir Juliu Janoniui. Latvijoje, pas svetimus žmones, sukto buožės ūkyje, jis aštriai pajuto kietą gyvenimo leteną. Čia, tur būt, suartėjo ir su kitais savo dalios draugais — samdiniais, pramoko latvių kalbos... (Pabraukta mano. Šis pabrauktasis teigimas prašosi papildomas: ne pramoko, bet išmoko latvių kalbos. Žinant jo gabumą mokslui, o ypatingai matematikai ir kalboms, latvių kalbos Vaidilos Ainis turėjo būti pramokęs iš savo motinos, kuri buvo pirmoji jo mokytoja, ir kuri latvių kalbą mokėjo, o taip pat jo vyresnysis brolis ir sesuo, tarnaudami Latvijoje, ją mokėjo, todėl mažajam Juliu latvių kalba, pradėjus tarnauti pas latvių ūkininką, nebebuvo kokia naujiena. Čia, pas tą "suktą buožę" jis, galima prileisti, rado latviškų knygų ir, ganydamas, galėjo skaityti ir susipa-

žinti su latvių liaudies dainomis ir latvių kai kurių poetų poezija. Baigęs piemenavimo "akademiją" ir mokydamasis Biržuose, latviškų knygų gaudavo iš savo klasės draugų latvių ir čia...". Jaunasis Janonis išverčia į lietuvių kalbą tris latvių našlaičių dainas ("Našlaitės daina", "Kas jie visi?", "Maža buvau, neregėjau"). Tai pirmieji žinomi Janonio literatūriniai bandymai. (K. Nastopka: "J. Janonis ir latvių literatūra", "Lit. ir kalba" VIII t., 493 psl.). Toliau to rašinio autorius šitaip apibūdina Vaidilos Ainio ryšius su latvių literatūra:

"...Janonio talentą brandinanti poetinė dirva nesiribojo to meto lietuvių poezijos pasiekimais... Janonį su E. Veidenbaumo, J. Rainio, Aspazijos lyrika jungė ryškus poetinių ieškojimų bendrumas. Besiformuojantiems jauno Janonio estetiniams idealams nemažą įtaką turėjo latvių revoliucinės poezijos geriausios tradicijos...

Tokio bekompromisinio konflikto su viešpataujančia tvarka, tokio ryžtingo senojo gyvenimo paneigimo, kokį jaunas Janonis rado jį patraukusioje E. Veidenbaumo ir Rainio lyrikoje, to laiko lietuvių poezija dar nežinojo. Aukšti visuomeniniai revoliucinės latvių poezijos idealai buvo Janoniui kriterijus, į kurį jis galėjo orientuotis, nubrėždamas savo poetinį kredo... (518 psl.). Tai tik dalina tiesa, nes Biržų progimnazijoje Vaidilos Ainį - Janonį ištikęs asmeninio išgyvenimo patyrimas buvo dar stipresnis akstinas jo poetiniam kredo ir revoliucinei veiklai. Tą patyrimą jo biografai prabėgomis tepaminė arba sąmoningai nutyli.

(Bus daugiau)

1967. X. 7.

So. Boston, Mass.

"NAUJIENOS" KIEKVIENO
DARBO ŽMOGAUS
DRAUGAS IR BIČIULIS

Jau išėjo iš spaudos ir galima gauti knygų rinkoje

AMERIKOS LIETUVIŲ POLITIKA

Dr. Kazio Šidlausko knyga apie Amerikos lietuvių pastangas daryti įtakos krašto politiką. 102 psl. Kaina \$1.50.

Knygos bus išsiųstos, jei \$1.50 čekis arba Money Orderis bus pasiųstas tokiu adresu:

NAUJIENOS,
1739 So. Halsted St., Chicago, Ill. 60608

JEI JŪS NORITE SIŪSTI
SIUNTINIŲ — DOVANAS Į USSR
NAUDOKITĖS PATARNAVIMU PLAČIAI
ŽINOMOS FIRMOS

PACKAGE EXPRESS & TRAVEL AGENCY, INC.

(LICENSED BY VNEŠPOSYLTORG)

VYRIAUSIA ĮSTAIGA

1776 Broadway, New York, N. Y. 10019—Tel.: 581-6590—581-7729

Siuntiniai siunčiami per mūsų firmą paskyrimo vietą pasiekia trumpiausiu laiku. Siuntinių pristatymas garantuotas. Visi muitai apmokami mūsų įstaigose, gavėjas NIEKO NEMOKA.

Prie firmos skyrių yra krautuvės, jose rasite žemiausiomis kainomis pasirinkimui įvairiausių audinių, taip pat maisto produktų, odos avalynę ir kitų daiktų.

Firma — skyriai atidaryti kasdien nuo 9 val. ryto iki 6 val. vakaro.

Šeštadieniais ir sekmadieniais nuo 9 val. ryto iki 4 val. popiet.

MŪSŲ SKYRIAI:

BROOKLYN, N. Y.	1530 BEDFORD AVE.	—	IN 7-6465
NEW YORK 3, N. Y.	78 SECOND AVENUE	—	OR 4-1540
NEWARK, N. J.	250 MARKET STREET	—	MI 2-2452
SOUTH RIVER, N. J.	46 WHITEHEAD AVENUE	—	CL 7-6320
UTICA, N. Y.	963 BLEECKER STREET	—	RE 2-7476
FARMINGDALE, N. J.	FREEMOOD ACRES	—	363-0494
PHILADELPHIA 23, PA.	631 W. GIRARD AVENUE	—	PO 9-4507
ALLENTOWN, PA.	126 TILGHMAN STREET	—	HE 5-1654
ROCHESTER 5, N. Y.	558 HUDSON AVENUE	—	232-2942
LOS ANGELES 4, CAL.	107 SO. VERMONT AVENUE	—	DU 5-6550
CHICAGO 22, ILL.	1241 NO. ASHLAND AVENUE	—	HU 6-2818
BALTIMORE 31, MD.	1900 FLEET STREET	—	DI 2-4240
BUFFALO 12, N. Y.	701 FILLMORE AVE.	—	TX 5-0700
DETROIT 12, MICH.	11601 JOS CAMPAU AVENUE	—	TO 8-0298
HARTFORD 6, CONN.	643-47 ALBANY AVENUE	—	CH 7-5164
JERSEY CITY, N. J.	219 MONTGOMERY ST.	—	HE 5-6368
SYRACUSE, N. Y. 13204	515 MARCELLUS ST.	—	475-9746
CLEVELAND 13, OHIO	1028 KENILWORTH AVENUE	—	PR 1-0696
HAMTRAC, MICH.	11339 JOS CAMPAU AVENUE	—	TO 9-3980
SO. BOSTON, MASS.	396 WEST BROADWAY	—	AN 8-1120
TRENTON 10, N. J.	1152 DEUTZ AVENUE	—	EX 2-0306
RAHWAY, N. J.	717 W. GRAND AVENUE	—	381-8997

BEETHOVENO "FIDELIO"

ALGIRDAS PUŽAUSKAS

Čikagos Lietuvių Operai paskelbus, kad ji pavasarį ruošiasi pastatyti Ludwigo van Beethoveno kūrinį "Fidelio", mūsų spaudoje kilo polemika, tarp kitų dalykų, keičianti klausimą, ar tinka ši opera ateinančių, jubiliejinų metų tematikai. Juk, švenčiant 50 metų Nepriklausomybės atstatymo sukaktį, norėtusi operos, kur būtų patriotinių motyvų, kovos už laisvę, laimėjimo, triumfo, kur tiesa nugalėtų neteisę, kur gėris laimėtų prieš blogį. Būtų naudinga turėti kūrinį, kur galima būtų parodyti istorinę Lietuvą, triumfuojančią, iš kovų pakylančią, jauną, pražydusią... Ar toks bus "Fidelio"?

Į šį klausimą būtų geriausiai atsakyti kiek plačiau sustojus prie pačios operos, prie jos turinio ir charakterių. Visai siaurai į turinį žiūrint, galėtume tvirtinti, kad jame vyrauja moters meilė vyrui, žmonos ištikimybė, jos pasiryžimas gelbėti vyrą, rizikuojant net ir savo gyvybe. Todėl, prieš operos galą gan ilgai veikėjai džiaugiasi: — Meilė mirtį nugalėjo, laimėjo mylinti, tauri žmona... Girs ir minės šalis visa Leonorą dainose...

Žinoma, operos turinį sprendžiame ne iš žodžių. Beethoveniui turinys patiko dėl jame vaizduojamos ištikimybės, pasiaukojimo. Muzikoje išreiškiamą priepauidą, neviltingumą, juodas nusiminimas, o vėliau, tiesos laimėjimas, vilčių išsipildymas, pergalė, džiaugsmas. Visi tie jausmai tinka platesne prasme taikant, ir tautoms, kurios skriaudžia viena kitą, persekioja, prispauidžia, kalina. Tautoms, kurios po pasiaukojimo ir kovų, vėl išsilaisvina, vėl triumfuoja; laimi tiesa ir būg kaliniai gali džiaugtis, kad: — Mirties angoj aušra nušvito, jau nebegrįš naktis juoda...

Operos kilnė

Prancūzo Bouilly knyga apie žmonos ištikimybę ir pasiaukojimą įkvėpė ne vieną kompozitorių. Ji sužavėjo ir Beethoveną, kuris pagal Sonneithnerio libreto ir pradėjo rašyti ta tema muziką. Kelis kartus kūrinį teko peržiūrėti. Žodžius taisė Breuningas ir vėliau Treitschke. Muziką perrašinėjo pats Beethovenas. Jis rūpinosi kiekviena detale ir įdėjo daug darbo, kas net ir jam, labai kruopščiam ir rūpestingam kompozitoriui, buvo neįprasta.

Pirmoje redakcijoje opera turėjo tris aktus. Ji buvo pastatyta pirmą kartą Vienos teatre, 1805 metais lapkričio 20 dieną. Po pirmųjų pakeitimų opera buvo pastatyta Imperijos privačiame teatre Vienoje sekantisiais metais, o po antrojo pakeitimo sėkmingai

statoma Kaerthenerthor Teatre, Vienoje jau 1814 metais.

Kompozitorius parašė operai keturias overtiūras. Trys jų buvo vadinamos "Leonore" ir viena — "Fidelio". Pirmosios dvi overtiūros vėliau buvo sujungtos į vieną — trečią, kuri paprastai išpildoma prieš paskutinį veiksmą, o Fidelio išpildoma prieš operą.

Fidelio overtiūra, temos požiūriu, nėra glaudžiai susijusi su operos muzika, ji išreiškia ištikimosios Leonoros triumfą. Ypatingai gražus yra allegro, kuris seka ramų iškilmingą įvadą. Čia pagrindinę temą veda pradžioje pučiamieji — prancūzų ragas, vėliau pereidami į styginius instrumentus, o gale pirmoji tema išvystoma į iškilmingą, džiaugsmingą finalą.

Leonoros overtiūra apima visą operos dramą. Joje išreiškiamas pasiaukojimas, kova, kentėjimas ir pergalės džiaugsmas. Kompozitorius Wagneris kartą pasakęs, kad ši overtiūra viena esanti atskiras kūrinys. Ypatingai sukrečia antros dalies pradžia, kuri kritikų buvo aptarta, kaip "supinta iš dejonų ir gailėsčių vertų atodūsių". Pabaigoje iaipsniškai pereinama prie pučiamųjų, prie Leonoros padėkos dainos temų ir overtiūra baigiama neapsakomu džiaugsmu.

Operos turinys

Veiksmas vyksta 18 šimtmečio Ispanijoje, akmeninėje piltyje netoli Seville miesto. Ispanų didikas Florestanas, užsitraukęs gubernatoriaus ir kalėjimo viršininko Pizarro neapykantą, suimtas ir uždarytas pilies požemiuose. Pizarro laiko kalinį be maisto ir paskėidžia gaudą, kad jis miręs. Ištikima Florestano žmona Leonora, persirengusi vyrų rikišio rūbais ir pasivadinusį Fidelio vardu, gauna darbo pas kalėjimo prižiūrėtoją Rocco. Jo dukte Marcelina iki šiol mylėjusi kitą prižiūrėtoją Jacquina, įsimyli gražiai atrodantį jaunuolį Fidelio. Pasiryžusi išgelbėti savo vyrą, Leonora - Fidelio pasizada Marceliną vesti, kad tik lengviau būtų prieiti prie rūsijoje kalinamo Florestano.

Tuo tarpu iš Sevilijos ateina žinia, kad teisingumo ministeris Don Fernando, išgirdęs apie Pizarro darbelius ir neteisingai kalinamus žmones, atvyksta inspektuoti kalėjimo. Pizarro įsako skubiai nužudyti kalinamąjį Florestaną, tačiau kalėjimo prižiūrėtojas Rocco atsisako. Jam įsakoma iškasti rūsijoje duobę. Pats Pizarro nutaria kalinį nužudyti, Leonora girdi jų pasikalbėjimą ir jos viltys sumažėja. Iš neblogo prižiūrėtojo Rocco ji gauna leidimą išvesti kalinius iš rūsio į lauką, tačiau Pizarro ir ta trumpą jų džiaugsmą greit užbaigia, įsakydamas vėl visus vesti į požemį. Scena

baigiama ruošiant pasmerktam kaliniui duobę.

Antrame veiksmo Leonora pamato vyrą ir jo neatpažinta ji švelniai maitina. Tuo tarpu, ateina Pizarro įvykdyti savo keršto Florestanui. Čia Fidelio gina savo vyrą ir kelis kartus užstoja savo kūnu Florestaną. Pizarro, pamatęs Leonoros - Fidelio rankoje ginklą, visai pasimeta. Tuo tarpu, į rūsį ateina kareiviai ir praneša, kad atvyko teisingumo ministeris. Florestanas ir Leonora džiaugiasi įvykusių stebūklų ir išgelbėjimu.

Paskutinėje scenoje ministeris išgirsta visą Florestano istoriją. Paaškėja, kad Florestanas yra jo jaunystės draugas. Ministeris iškelia Leonoros pasiaukojimą ir leidžia jai savo rankomis nuimti Florestano grandinę. Jomis surakinamas klatingasis Pizarro ir įmetamas į kalėjimo rūsius.

Žymesnės operos vietos

Be jau minėtų operos overtiūrų, joje yra puikių ir stiprių muzikinių momentų, kurie gal taip neišlieka žiūrovų atmintyje, kaip Verdi ar Puccini arijos, kurias galima vėliau pašvilpauti. Vienok, tas nemažina jomis pasigerėjimo ir pergyvenimo ekstazės.

Leonora, išgirdusi apie įsakymą nužudyti Florestaną, išpildo labai dramatiškai stiprią ariją "Abscheulicher, wo eilst du hin?". (Lietuviško Birutės Pūkelevičiūtės vertimo dar neteko matyti). Kitoje arijoje Leonora išreiškia pasitikėjimą Apvaizda. Ši arija yra rami, viltinga ir jautri. Įspūdinga ir kerstingą Pizarro arija pirmam veiksmo... Širdin tau durklas sminga, tu merdi ir vaitoji, o aš kerštu svaigstu...

Kalinių choras, kai jis palygina: — Čionai žiedai ir saulė, o ten, rusy, mirtis... turi šūrupą sukeliandžių momentų. Arba hoso solo: — Jie seka, mato mus slapta, tyliu, visur klasta... Šioje vietoje nesunku išvaizduoti sovietinio NKVD šnipų tinklą. Kaliniai,

sugrįždami į rūsį, dainuoja: — Sudie, tau, saule ir diena, mes grįžtam į šešėlius. Juodi sapnai, juoda daina...

Bel, po viso to juodumo: — Štai, štai, spinduliai! Mirties angoj aušra nušvito! O išvaiduotas Fernando iškilmingai praneša: — Baigės jūsų nedalia, neklaupkit lyg vergai ant kelių! Tirono vardas man baisus...

Pabaigoje triumfuoja džiaugsmas: — Meilė mirtį nugalėjo!

REMKITE TUOS BIZNIERIUS,
KURIE GARSINASI
"NAUJIENOSE"

SIŪSKITE PINIGUS

Į LIETUVĄ

PINIGAI SIŪSTI PER

GRAMERCY

ĮTEIKIAMY GAVĖJUI KAIP
PINIGAI PER BANK FOR FOREIGN TRADE.

Pristatoma per 2 savaites.
Jokių atskaitymų.

JŪS ESATE SAUGŪS TIK SU
FIRMA TURINCIA LEIDIMA,
JOKIU TARPININKU, JOKIU
PASLEPTU RINKLIAVŪ. PER
20 METU VEIKLA BIZN-
JE GARANTUOJA JŪMS PATENKINTĄ PATARNAVIMĄ.

Visos perlaidos pilnai garantuotos ir apdraustos.

Turi Bankų Dept. leidimą ir apdraudą.

Apsidraudę \$20,000.00.

Oficialios USSR kvitos pasirašytos gavėjo.

Kursas:

9 rubliai už \$10.00

Iki \$30.00 — \$2.75

Virš \$30.00 — 10%

GRAMERCY SHIPPING, INC.

744 Broad St., Newark, N. J.

SPECIALUS
ŠVENČIŪ PASIŪLYMAS

Visiems Automobiliams, Televizijoms, Transistiniams Radijoms, Tape Rekorderiams ir kitiems Motociklams — duodama

10% nuolaida — švenčių proga.

Užsakymai už šitas specialias švenčių kainas turi mus pasiekti ne vėliau kaip

iki Gruodžio 29 d., 1967.

Pasinaudokite šiuo pasiūlymu. Rašykite, prašydami mūsų nemokamų katalogų.

GRAMERCY

(Isteigta 1945)

118 E. 28 St. New York, N.Y.

SLA SUSIVIENIJIMAS LIETUVIŪ AMERIKOJE

SLA — jau 80 metų tarnauja lietuvių visuomenei ir išmokėjo daugiau kaip SEPTYNIUS MILIJONUS dolerių savo apdrausties nariams.

SLA — didžiausia lietuvių fraternalinė organizacija — duoda gyvybės apdraudą ir ligoje pašalpą, kuri yra pigi, nes SUSIVIENIJIMAS neieško pelno, o teikia patarnavimus savitarpinės pagalbos pagrindu.

SLA — jau turi daugiau, kaip tris su puse milijono dolerių kapitalą, tad jo apdrauda tikra ir saugi. Kiekvienas lietuvis čia gali gauti įvairių klasių reikalingiausias apdraudas nuo \$100.00 iki \$10,000.00.

SLA — jaunimui duoda gerą Taupomąją Apdraudą - Endowment Insurance, kad jaunuolis gautų pinigų aukštojo mokslo studijoms ir gyvenimo pradžiai.

SLA — duoda VAIKAMS ir jaunuoliams labai pigią TERM apdraudą: už \$1,000.00 apdraudos tik \$3.00 mokestio metams.

SLA — AKCIDENTALĖ APDRAUDA naudinga visokio amžiaus asmenims, rekomenduojama lietuviškų KLUBŪ ir draugijų nariams. Už \$1,000.00 akcidentalės apdraudės mokestis \$2.00 į metus.

SLA — kuopos yra daugumoje lietuvių kolonijų. Kreipkitės į kuopą, veikėjus ir jie plačiau paaiškins apie SUSIVIENIJIMO darbą.

Gausit spausdintas informacijas, teigu parašysit:

LITHUANIAN ALLIANCE OF AMERICA

307 WEST 30 STREET, NEW YORK, N. Y. 10007

MENO ŽINIOS

Redaguoja MIKAS ŠILEIKIS

Dail. Rimas Laniauskas ir Meno žinių redaktorius Mikas Šileikis

DAIL. RIMO LANIAUSKO PARODA

Praėjusį šeštadienį, spalio 14 d. St. Balzeko, Jr. Liet. kultūros muziejuje, 4012 Archer Ave., buvo atidaryta jauno dailininko Rimo Laniausko tapybos darbų paroda. Išstatyta 23 aliejaus, akvarelės ir temperos darbai. Atidaryman atsilankė nemažai publikos. Paroda tęsis iki lapkričio 10 d.

Dail. Laniauskas gyvena Clevelande, Ohio ir sekmadienį, po parodos atidarymo, išvyko į Clevelandą, kur jis turi tarnybą.

Tenka paminėti būdingesnius Laniausko darbus, atseit: "Pakrantė", akvarelė (katalogo nr. 6) turi švelnius tonus, galima sakyti, fotografiškas realizmas. "Žiema" (11), taip pat akvarelė pilkame kolorite, patrauklus realistinis darbas. "Pajūryje" (19) ir kitos akvarelės savotiškai įdomios ir kiekvienam patiks. Tačiau akrilium ir maišyta medžiaga atlikti Laniausko tapybos darbai kalba skirtinga kalba — būtų lyg kito autoriaus kūriniai, o tai dėlto, kad čia jau nebe tikslus realizmas, bet geometrinės formos, gana kompaktiškai suspaustos klėtelės, pvz., "Prisiminimas" (7) maišyta medžiaga tapytas geras darbas. "Aguonos" gėlių natūrmortas (15) be priekaištų. Savo paprastumu, kompozicijos ir spalvų išbalansavimu laikytinas vienas iš geriausių akrilium atliktų darbų, t. y. "Ilgesys" (16). Aliejiniai darbai nepalyginti

Rimas Laniauskas
"Žiema"
(akvarelė)

spalvingesni, tikrai truputį sustingę, pusiau abstraktūs, bet, atrodo, dail. R. Laniauskas nėra linkęs į abstraktizmą, nors labai gerai išsilavinęs, meistriškai naudoja tapybines priemones — teptuką, špaktelį ir kt.

VYKSTA PARODOS

Chicagos Meno institute Morton Wing salėje vyksta instituto meno mokyklos studentų 1966-1967 m. darbų paroda, kuri rytoj ir pasibaigia.

Paroda įrengta labai prašmatniai. Didžioji Mortono salė išplanuota taip, kaip naujoji "generacija" norėjo, taip ir padarė: Pristatyta perimetrinių (bei įžambinių), zigzagais, "tuneliais" ir mažais takeliais išvedžiotų pasienių, kurie apkabinėti smulkesniais darbais. Didesnei skulptūrai skirta erdvesnė vieta. Pasiestyje patiesta kokių 30 metrų rangyta skarda, pro kurią einant reikia saugotis, kad kojos neprakirstum... Yra ir balkonėlis, ant kurio jaunuoliai nusišypso.

Paprastai vengiama viešai rašyti apie studentų darbus, reikia tik paminėti, kas ten išstatyta. Yra keramikos, fėkstišės, foto nuotraukų (nedaug), komercinio meno pavyzdžių labai mažai. Daugiau yra dekoratyvinio stiliaus darbų, pvz., pop art, op art ir dar daugiau... no art.

Paroda su muzika. Viduryje salės įmontuota siena su ekranu, ant kurio atsimuša žaibiš-

ko greitumo, blyškios spalvos "paveikslai" (teisingiau, daiktų gabalai), kurių dėl jų greito judėjimo, negalima aiškiai matyti. Kartu su rodomais paveikslais ausį skelia spiegianti ir maurojanti muzika. Šitose eksagramose kartais pasigirsta skardus vaiko verkimas. Seka kitokie keisti garsai. Šmėkliškai virpanti paveikslai labai akis gadina. Bet nervai aprimta, kai kartas nuo karto paleidžiami ir klasiškos muzikos gabalėliai arba solistas dainuoja. Po to vėl seka naujosios "generacijos" maloniausia muzika.

Taigi paroda surežisuota pagal avangardo liniją. Abstraktinės formos studentams neįkandamos, sėkmingesni dekoratyviniai mechaniški darbai.

— Praėjusį sekmadienį "Chicago Sunday Tribune" meno skyriuje paskelbė, kad dail. Antano Rūkštelės, Lietuvoje gimusio, Chicagoje gyvenančio, dailininko kūriniai iškabinti Hartford trobesio lobby, Wacker Drive ir Monroe St.

— Meno institute Gonsaulus salėje dabar vyksta 19-to šimt. American Coverlets, kilimų, patiesalų paroda. Audimų raštai nepaprastai gražūs — juodos, baltos, rausvos, tamsiai raudonos ir mėlynos spalvos, ritmiškai išaustos su geometriniais, su apskritimais raštais. Tų audimų laikas 1842, 1875 ir kt. metais.

Toj pačioj Gonsaulus salėje, iš prysakio, yra Meksikos majolikos - keramikos paroda. Visa ši gausi kolekcija yra Art Instituto nuosavybė. Meksikos indėnai keramiką gamino jau 16 šimtmečiu. Bet šioj kolekcijoje yra tikrai 17-19-to amžių majolika, kuri labai graži ir dekoratyviniais elementais turtinga. Ankstyvoji majolika turi maurų geometrinių raštų stilių ir šiltųjų spalvų pertekliū. Ispaniškame stiliuje dominuoja mėlynos spalvos. Vėliausiame laikotarpyje majolikoje naudojamas emalis bei spalvos impregnuotos meistriskai. Objektai — puodai, didelės vazos, naudojamos terazose, balkonuose arba sodeliuose. Indai — lėkštės, dubeniai gana sunkūs ir dideli, kai kuriais atvejais primena Rytų majolikos stilių.

Parodą patartina pamatyti. Įėjimas nemokamas į visas parodas.

— Spalio 26 d. bus atidaryta Chicagos Meno instituto alumnų draugijos paroda — Monroe Street Gallery, 37 So. Wabash

M. Šileikis — Uršulės Zukauskienės portretas (Balzeko muziejaus nuosavybė)

BALZEKO MUZIEJUS ĮSIGIJO ZUKAUSKIENĖS PORTRETA

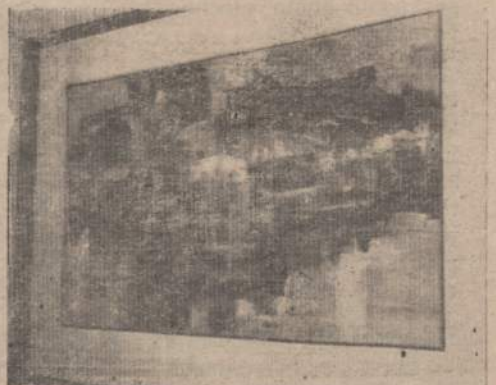
Prieš metus mirė Uršulė Zukauskienė. Praėjusį gegužės mėnesį mirė ir josios vyras Juozas Zukauskas, gyvenęs Paolos Heights, Ill. Zukauskai buvo pasiturinti žmonės. Zukauskienė buvo ir Čiurlionio galerijos mecenatė — nupirko M. Šileikio nutapytą dail. prof. Adomo Varno portretą Čiurlionio galerijai. Abiem Zukauskam mirus, jų turtas buvo likviduotas testamento būdu. Jų artimiausi kaimynai — Julia Alis su savo vyru prižiūrėjo J. Zukauską ligoje ir po mirties tvarkė visus ūkio reikalus. Be kitų daiktų velionė turėjo daug meno daiktų, kurių tarpe ir Miko Šileikio tapytą portretą, kurį Julia Alis padovanojo St. Balzeko, Jr. Lietuvių kultūros muziejui.

Portretas pakabintas viršum laiptų nišoje. Užrašas sako: "Uršulės Zukauskienės atminimui Julia Alis dovanojo St. Balzeko, Jr. Lietuvių kultūros muziejui."

ANTRADIENĮ ATIDARO NAUJĄ MUZIEJŲ

Ateinantį antradienį, spalio 24 d. adresu 237 E. Ontario St., Chicagoje atidaromas Museum of Contemporary Art. Naujasis muziejus veiks kaip visi dailės meno muziejai — rengs parodas, duos paskaitas.

Ave. Paroda tęsis iki lapkričio 24 d.

Rimas Laniauskas
"Prisiminimas"
(akrilis)
Iš vykstančios parodos
Balzeko muziejuje